

Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik: Karaman Belediyesi Hizmetleri Üzerine Bir Uygulama¹

Nihat IŞIK*
Filiz DEMİR**

Özet

Bu çalışmada, Karaman Belediyesi üzerinde bir alan araştırması yapılarak kamusal harcamaların etkinliği ve verimliliği anket yordamıyla incelenmiştir. Anket çalışması Karaman Belediyesinin çeşitli birimlerinde çalışan personel üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular doğrultusunda Belediye personelinin en verimli olarak gördüğü hizmet %24,3 seviyesi ile eğitim alanına yapılmış ve yapılmakta olan hizmetken şehir temizliği ve çöplerin toplanması ikinci sırada yer almıştır. Ankete katılanların %35'i Karaman Belediyesinin hizmetlerini etkin ve verimli buluyorken %45'i bu fikre katılmamıştır. Etkinlik ve verimliliğin ölçülmesiyle ilgili sorularda Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesinin yönetsel etkinliği artıracığı fikrine katılımcıların çok büyük bir bölümü (%85) katıldığını belirtmiştir. Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesinin Belediyenin etkinliğini artıracığı fikri de yine ankete katılanların çoğunluğu (%85) tarafından desteklenmiştir. "Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır" sorusuna da katılanların önemli bir oranı (%78) olumlu cevap vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcamaları, Etkinlik, Verimlilik

¹ Bu çalışma, Filiz DEMİR'in Doç.Dr. Nihat IŞIK danışmanlığında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında hazırlanmış olduğu "Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik: Karaman Belediyesi Hizmetleri Üzerine Bir Uygulama" başlıklı yüksek lisans tezinden revize edilerek özetlenmiştir.

*Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, nihatis@hotmail.com

** Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, filizdemir_yilmaz@hotmail.com

*Efficiency and Productivity in Public Expenditures:
An Application on Karaman Municipality Services*

Abstract

In this study the efficiency and productivity of public expenditures were explored via a survey study in Karaman Municipality. The survey was presented to the personnel who work in different units of Karaman Municipality. According to the findings of survey results; 24,3% of the participants thought that the service on the education area was the most productive one. City cleaning and picking garbage services took the second place. 35% of the participants thought that Karaman Municipality services were efficient and productive; but 45% of the participants disagreed with this idea. Most of the participants (85%) agreed with the idea of improving of the personnel's ability on responsibility taking would increase the management effectiveness. Again, most of the participants (85%) thought that if the Municipality personnel had chance to prove themselves, it would improve the Municipality's efficiency. 78% of the participants replied the "Contribution of Manager and Municipality personnel to the organizational vision and mission would increase managerial efficiency" question affirmatively.

Key Words: *Public Expenditures, Efficiency, Productivity*

JEL Classification Codes: *H50, H20, H21*

Giriş

Dünyada ve ülkemizde modern devlet anlayışında meydana gelen değişimin bir sonucu olarak üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanılması görüşü giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Tüm ülkeler ekonomide etkinlik ve verimliliği artırmak için çeşitli girişimlerde bulunurken kamu sektörünün rolü yeniden değerlendirilmekte ve değişen koşullar altında programların önem ve öncelikleri incelenmektedir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin en önemli problemlerinden biri hem yeterli kaynağa sahip olmamak hem de bu kıt kaynakları ironik bir şekilde verimsiz kullanmaktır. Devlet kuruluşları söz konusu olduğu zaman etkinlik ve verimlilik daha da azalmaktadır. Türkiye de bu olgunun dışında değildir.

Fayda-maliyet ve maliyet-etkinlik gibi çeşitli analiz teknikleri kamu harcamalarının etkin ve verimli kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesinde başvurulan yöntemlerdendir. Söz konusu tekniklerin temel amacı, kamu sektörünün ekonomik olarak daha etkin ve verimli harcama kalemlerini seçmesi ve kaynakların daha rasyonel esaslara göre dağılımının yapılmasına yardımcı olmaktır.

Kamunun gelir ve giderleri arasında dengenin sağlanmasında kamu gelirlerinin artırılmasının çok kolay olmadığı göz önüne alındığında kamu harcamalarının etkin ve verimli kullanılması daha bir önem kazanmaktadır. Kamu harcamalarının kamu gelirlerini aşması sonucu bütçede açık oluşması likiditeye duyulan ihtiyacı artırarak faiz oranlarının yükselmesine ve özel sektörün kullanabileceği kaynağın azalmasına (crowding-out-dışlama) neden olmaktadır. Kuşkusuz kamunun geneli açısından son derece önem arz eden kamu harcamalarının etkin ve verimli kullanımı, kamu kaynaklarını kullanarak hizmet üreten belediyeler açısından da oldukça önemlidir.

“Dünyada son yıllarda kamu mali yönetimi ve bütçe ile ilgili yaşanan değişim sürecine bakıldığında; hesap verme sorumluluğunun güçlendirilmesi, kaynak kullanımında etkinlik, etkililik ve ekonomikliğin sağlanması, mali saydamlık, performansa dayalı ve hedeflere yönelik mali yönetim anlayışı ve güvenilir iç kontrol sistemi hususlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak ülkemizde de kamu mali yönetim ve kontrol sisteminde önemli reform çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu reform çalışmalarından en önemlisi olan 2003 yılı sonunda çıkarılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu mali yönetim ve kontrol sistemimizi Avrupa Birliği müktesebatıyla uyumlu hale getirmek üzere hazırlanmıştır. Bu Kanun kapsamında; stratejik planlama, performans esaslı bütçeleme, orta vadeli harcama çerçevesi, iç kontrol, iç denetim, kaynakların yönetiminde etkinlik, etkililik ve ekonomiklik sağlanması gibi hususlar mali yönetim ve kontrol sistemimize dahil edilmiştir” (Unakıtan, 2008:27-28).

Bu çerçevede, çalışmanın amacı, Karaman Belediyesi özelinde kamu harcamalarının verimlilik ve etkinlik yönünden incelenmesidir. Bu amaca ulaşabilmek için Belediye çalışanları üzerinde bir anket çalışması yapılmış ve elde edilen bulgular ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Çalışmada öncelikle kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik kavramı ile literatür taraması üzerinde durulmuş, ardından Karaman Belediyesinde ankete dayalı bir uygulama yapılarak elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Çalışma, sonuç ve değerlendirme kısmı ile tamamlanmaktadır.

1. Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik

Son yıllarda kamu harcamaları konusuna gösterilen ilgi farklı bakış açılarına dayanan çok sayıda tanımın yapılmasına neden olmuştur. Amaçlar açısından kamu harcamaları, devlet mal varlığından kamu yararına ve kamusal ihtiyaçlar için belli yöntemlere göre yapılan harcamaların maddi tutarıdır (Gürsoy, 1980:60). Kaynak ve harcamayı gerçekleştiren birimler açısından kamu kesiminde mal ve hizmet üreten tüm birimlerin yaptıkları harcamalar kamu harcamalarıdır (Sönmez, 1987:5). Kaynakların en rasyonel biçimde ve en geniş ölçekte toplumsal ihtiyaçları karşılayacak biçimde kullanılması olarak tanımlanabilen (Anıl, 1982:13) etkinlik ise yapılan faaliyetin temel amaca uygunluk göstergesi olmasının yanı sıra (ASOSAI, 2002:93) taraflar açısından optimumun hedeflenmesi diğer bir ifadeyle hataların önlenmesi ve maliyetlerin azaltılmasıyla ilgilidir (Gökçe, 2000:87).

Kamu harcamalarında etkinlik sağlanabilmesi, bilhassa kamu yatırımlarının ekonomik kalkınmada kendisinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi yatırımlardan sağlanacak yüksek verimliliğe bağlıdır (Karaarslan, 2003:2). Kamu harcamalarında etkinliği sağlamak açısından özellikle Şikago Okulu ve İngiltere'deki destekleyicileri yani “Monetaristler” tarafından ileri sürülen öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Akalin, 1986:165-169):

- Kamu hizmetlerinin bedava sunulmaması,
- Mümkün olan durumlarda özel teşebbüsün hizmetin kamu tarafından sağlanmasını devir alması,
- Kupon kullanımıyla tüketiciye tercih imkânının sağlanması,
- Kamu üretiminin disiplin altına alınması,
- Hangi gelir dağılımı tercih ediliyorsa bunlara ulaşmada aynî faydalar yerine nakit transferlerinin kullanılması.

Uygulandığı alana göre değişen verimlilikle ilgili günümüz modern dünyasında daha çok iktisadi alanla ilgili olarak tanımlar verilmekte ve üretim sürecindeki işlevlerin gerçekleştirilmesinde en az girdi ile en fazla çıktının elde edilmesini ifade etmek için kullanılmaktadır. Çok genel bir bakış açısıyla verimlilik, bir mal veya hizmet üretmek amacıyla ortaya konan çıktılar ile bu çıktıyı sağlamak için kullanılan girdilerin ilişkisi olarak ifade edilmekte ve çeşitli mal ve hizmetlerin üretimindeki kaynakların (insan, para ve fiziksel kaynaklar) etkin kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Verimlilik, amaca yönelik tüm faaliyetlerin rasyonellik derecesini belirlemektedir ve bu bağlamda yaşamın her alanında kullanılabilir bir kavramdır. İnsanın yaşamını verimli geçirmesinden bütün özel ve kamu kuruluşlarının en verimli şekilde çalışmasına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Çevik, 2004:274).

Özel organizasyonlarda verimliliğin ölçülmesinde kâr önemli bir unsur olmaktadır. Kamu yönetiminde kârın esas amaç olmaması nedeniyle kamu hizmetlerinde verimliliğin ölçümünde kâr bir ölçüt olarak kullanılmamaktadır. Yani devlet faaliyetlerinin ürettiği sosyal fayda para ile değerlendirilmez. Verimlilik esas itibarıyla yapılan faaliyetin girdi ve çıktılarının sayısal olarak ölçülebildiği, örneğin maliyetlerin ve sonuçların (faydaların) parasal olarak ifade edilebildiği durumlarda söz konusu olan bir kavramdır. Bir faaliyetin “verimli” sayılabilmesi için aynı girdi ile daha fazla çıktı sağlanması, aynı çıktının daha az girdi ile elde edilmesi, çıktının girdi artışından daha yüksek düzeyde artırılması gerekmektedir (Arslan, 2002:4).

Konuya kamu harcamaları açısından bakıldığında eğer milli gelirden bir artış varsa yapılmış olan kamu harcamasının verimli, aksi takdirde verimsiz olduğu ileri sürülmektedir. Belirlenmesi son derece önemli güçlükler taşıyan bu yaklaşım yanında savunulan diğer bir görüş ise yapılan kamu harcamasının özel sektörün üretim kapasitesini ve buna bağlı olarak milli geliri kısa veya uzun dönemde artıracak nitelikte ise verimli sayılacağıdır. Örneğin kamu yatırımları, iktisadi yardımlar ve bilimsel araştırmalar için yapılan harcamalar bu niteliktedir. Buna karşılık askeri giderler ve genel idare giderleri gibi harcamalar bu anlamda milli hasılayı artırmadıkları için verimsiz gider sayılmaktadır (Erginay, 1994:153-154).

Kamu harcamalarının miktarını ve bileşimini değerlendirmede kullanılan prensip ve ölçütleri araştırmada öncelikle verimli harcamaları verimsiz harcamalardan ayırmak gerekir. Eğer sorun benzer hedefleri (örneğin bir bölgenin ulaşım ihtiyacının karşılanması) ve aynı sonuçları (büyüme, enflasyon, ödemeler dengesi ve eşitlik) ihtiva eden iki harcama programı arasında bir seçim yapmak ise o zaman hükümet daha maliyet etkin projeyi seçecektir. Ancak uygulamada rakip programların birbirleriyle doğrudan mukayeseleri mümkün değildir ve normatif önceliklerin uygulanması kaçınılmaz olmaktadır. Dahası verimli harcamaların verimsiz harcamalardan ayrılmasında sadece maliyet ve program hedeflerine varma kriteri değil, bu hedeflerin uygunluk değerlendirmesinin de yapılması gerekmektedir (Chu ve Hemming; 1995:2).

Yapılan bu ayırım, kamu giderlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak milli hasıla üzerinde farklı etkiler meydana getirmeleri, farklı dönemlerde değişik boyutlarda etkili olabilmeleri, kaynakların dağılım ve kullanım bileşimlerini değiştirebilmeleri nedeniyle net bir görüntü vermemektedir. Başka bir ifadeyle kısa vadede verimsiz gibi gözükken bir gider uzun veya orta vadede verimli hale gelebilir. Verimsiz

nitelikte olduğu kabul edilen bir gider çeşitli üretim alanlarının daha verimli çalışması sonucunu doğurabilir (Akdoğan, 2003:74).

2. Kamu Harcamalarının Etkinlik ve Verimlilik Yönünden Durumu

Kısa dönemde üretimi doğrudan arttırıcı etkisi olmayabilen ve faydası bir dönemle sınırlı sayılabilecek harcamalara cari harcamalar denir ve söz konusu harcamalar var olan üretim kapasitesini kullanmak için gerekli mal ve hizmetler için yapılır. Bazı harcamaların etki ve faydaları gelecek dönemlere sarktığı halde sermaye malları olarak ortaya çıkmamaları nedeniyle cari harcama olarak nitelendirilmektedir. Üretim gücüne katkısı açık olan ve bu özellikleri taşıyan eğitim ve sağlık gibi harcamalara ise kalkınma carileri denilmektedir (<http://aof-ders-notlari.blogspot.com/...>).

Ekonomik büyüme açısından, kalkınma carileri içerisinde yer alan ve etkileri bir yıldan daha uzun döneme yayılan eğitim ve sağlık harcamaları gibi alanlarda yapılan kamu harcamaları oldukça önemlidir. Alman iktisatçı Adolph Wagner tarafından ortaya konulan “Kamu Harcamaları Artış Kanunu”, kamu harcamalarının milli gelirden daha hızlı arttığını, yani kamu harcamalarının milli gelire olan esnekliğinin birden büyük olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan, Wagner Yasası’nda kamu harcamalarıyla milli gelir arasında pozitif bir ilişki olduğu ve kamu harcamalarının milli gelire olan esnekliğinin her zaman birden büyük olacağı söylenmesine rağmen diğer bazı çalışmaların bu ilişkinin her zaman kesin olmadığını ve esnekliğin birden küçük (inelastik) olacağı dönemlerin de yaşanabileceğini ortaya koyduklarını belirtmek gerekir. Rostow ve Musgrave’in modelinde ise ekonomik kalkınmanın ilk aşamalarında çoğunluğu sermaye yoğun olan altyapı yatırımlarından dolayı kamu harcamalarının istikrarlı bir şekilde artacağı üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda modelde; eğitim, sağlık, yol, su, elektrik vb. alanlarda yapılacak yatırımların, bir toplumun ekonomik kalkınmanın uygulama aşamasından (practitioner stage) kalkış aşamasına (take off) geçebilmesi için oldukça önemli olduğu ve bu aşamada kamu harcamalarının büyüme oranının çok yüksek olacağı vurgulanmaktadır (Olopade ve Olopade, 2010:5).

Türkiye’de 1990’lı yıllar, siyasi istikrarın sağlanamamasının bir uzantısı olarak ekonomik istikrarsızlıkların yaşandığı 1994, 1999 ve 2001 yıllarında ciddi krizlerle karşı karşıya kalınan bir dönemi yansıtmaktadır.

Bu süreçte diğer alanlarda olduğu gibi mali alanda da kaynakların kullanımında ekonomik ve rasyonel kararlar alınamamış, kamu kaynaklarının kullanımında etkinlik ve verimlilik yerine büyük ölçüde israf söz konusu olmuş, kalkınma planları ve yıllık programlar hazırlanmakla birlikte bunların büyük bir bölümü kâğıt üzerinde kalarak bir plan gerçekleşmeden diğer plan dönemi başlamıştır (Kolçak, 2006:381).

Yine bu yıllarda, artan kamu harcamaları ve bu harcamaları karşılayamayan vergi gelirleri, kamu açıklarını daha da büyütmüş, zaten yetersiz olan tasarrufların büyük ölçüde artan kamu açıklarını kapatmak amacıyla kullanılması ekonomiyi olumsuz etkileyerek reel faizleri artırmış ve doğal olarak bu durum, kamunun borçlanma maliyetini artıran bir faktör olmuştur (Vurucu Demir, 2004:9-10). Bu durum, bütçenin esnekliğini azaltmakta ve bütçe içerisinde verimliliği artıracak harcama kalemleri lehine değişikliği zorlaştırmaktaydı. Söz konusu dönemde yatırım harcamalarının bütçedeki payı da azalmıştır (Arslan, 2002:11-12).

Tüm bunlar verimliliği azaltan etkenler olarak ortaya çıkmış, bunu önlemek için kamu yönetiminin iyileştirilmesi ve yeniden yapılandırılması konusu gündeme gelmiştir. Nitekim 2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında “kamu yönetiminde insan kaynaklarını, yönetsel ilkeleri ve işleyişi de içine alan bütüncül, köklü ve kalıcı bir değişim ihtiyacının devam ettiği ve bu çerçevede kamu kuruluşlarının amaçlarında, görevlerinde, görevlerin bölüşümünde, teşkilat yapısında, personel sisteminde, kaynaklarında ve bunların kullanılış biçiminde, halkla ilişkiler sisteminde mevcut aksaklıkları ve eksiklikleri gidermenin öncelikli gündem konusunu oluşturduğu vurgulanmaktadır (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 190).

Bu kapsamda 10/12/2003 tarihinde yürürlüğe giren kamu mali yönetimi ve kontrol sistemimizi modern bir yapıya kavuşturan 5018 sayılı Kanunla kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılması, hesap verebilirlik ve mali saydamlık ilkelerinin güçlendirilmesi mümkün hale gelmiştir. Söz konusu Kanun bütçede etkinliği öne çıkarmış, yeni kamu yatırım projesi tekliflerinden fayda-maliyet veya maliyet-etkinlik analizleri ile çevresel analizleri içerecek şekilde yapılabirlik etüdü bulunmayan projelerin yatırım programına alınmaması ilkesini benimsemiştir. Bu durumda yatırım programına alınacak yatırım projelerinin seçilmesinde teknik analizler yapmak suretiyle önceliklendirme imkânı getirilmiş bulunmaktadır (Aktan, 2008:114-108).

“Kamu idarelerinin ana fonksiyonlarını, bu fonksiyonların yerine getirilmesi sonucunda gerçekleştirilecek amaç ve hedefleri belirleyen, kaynakların bu amaç ve hedefler doğrultusunda kullanılmasını sağlayan, performans ölçümü yaparak ulaşılmak istenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını değerlendiren ve sonuçları performansa dayalı olarak raporlayan bir bütçeleme sistemi olan performans esaslı bütçeleme sistemi 5018 sayılı Kanunun getirdiği yeniliklerdendir” (Sarıkaya, 2008:69).

Son hazırlanan ve 2007-2013 arasını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında ise kamu hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması kapsamında “kamu yönetiminde merkezi bir yapıya sahip olan ülkemizde, ekonomik ve sosyal gelişme sürecinin etkin yönetimini sağlamak üzere kamu yönetiminin yurttaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen; esneklik, saydamlık, katılımcılık, hesap verme sorumluluğu, öngörülebilirlik gibi kavramları öne çıkaran çağdaş bir anlayışa, yapıya ve işleyişe kavuşturulmasının bir gereklilik halini aldığına değinilmektedir” (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013:49).

Bu kısımda yukarıda değinilen kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılması hedefleri kapsamında 2000 sonrası dönemde çeşitli mali göstergeler üzerinde durularak söz konusu hedeflere ulaşma noktasında nasıl bir yol alındığına bir nebze ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Merkezi yönetim bütçe büyüklüklerinin GSYH’ye oranının 2000-2012 dönemindeki gelişiminin yer aldığı Tablo 1’den de görülebileceği gibi, merkezi yönetim bütçe giderlerinin GSYH’ye oranı 2001 yılında krizin de etkisiyle %36,2 gibi oldukça yüksek bir düzeye çıkmıştır.

Tablo 1: Merkezi Yönetim Bütçe Büyüklüklerinin GSYH'ye Oranı (%)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 Gerç.	2011 Gerç.	2012 Bütçe
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GİDERLERİ	30,8	36,2	34,1	31,1	27,2	24,6	23,5	24,2	23,9	28,2	26,8	24,2	24,6
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	18,6	19,1	19,4	18,2	17,1	17,6	17,4	18,4	18,6	22,6	22,4	20,9	21,1
I. Personel ve Sosyal Güvenlik Kurumları Devlet Primi Giderleri	5,8	6,1	6,3	6,3	6,0	5,8	5,7	5,9	5,8	6,6	6,7	6,6	6,7
II. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	2,7	2,8	3,0	2,6	2,4	2,3	2,5	2,6	2,6	3,1	2,7	2,5	2,0
- Sağlık Giderleri	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8	0,7	0,9	0,5	0,4	0,1
- Diğer Mal ve Hizmet Alım Giderleri	2,3	2,3	2,4	2,0	1,9	1,7	1,8	1,9	1,9	2,2	2,1	2,1	2,0
III. Cari Transferler	7,6	7,5	7,3	6,9	6,5	7,1	6,6	7,5	7,4	9,7	9,3	8,5	9,1
- KİT Görev Zararı	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2
- Sosyal Güvenlik Kurum. Trans.	2,0	2,1	3,2	3,5	3,5	3,7	3,1	3,9	3,7	5,5	5,0	4,1	4,8
- Tarımsal Destekleme Ödemeleri	0,2	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
- Mahalli İdare ve Fon Payları	3,4	3,5	2,3	1,6	1,9	2,0	1,9	2,0	2,1	2,3	2,4	2,4	2,4
- Diğer Cari Transferler	2,0	1,5	1,0	1,0	0,5	0,8	0,9	0,8	0,8	1,2	1,2	1,3	1,2
IV. Sermaye Giderleri	1,7	1,9	2,2	1,7	1,5	1,6	1,6	1,5	1,9	2,1	2,4	2,4	2,0
V. Sermaye Transferleri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,3	0,5	0,6	0,5	0,3
VI. Borç Verme	0,7	0,8	0,6	0,6	0,6	0,6	0,8	0,5	0,5	0,6	0,8	0,4	0,6

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 Gerç.	2011 Gerç.	2012 Bütçe
- KİT Sermaye	0,5	0,4	0,4	0,2	0,2	0,1	0,5	0,2	0,3	0,3	0,6	0,2	0,4
- Risk Hesabı	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Diğer	0,2	0,4	0,2	0,2	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2
VII. Yedek Ödenekler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
VIII. Faiz Giderleri	12,3	17,1	14,8	12,9	10,1	7,0	6,1	5,8	5,3	5,6	4,4	3,3	3,5
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GELİRLERİ	22,9	24,3	22,7	22,2	22,0	23,5	22,9	22,6	22,1	22,6	23,1	22,8	23,1
I. Genel Bütçe Vergi Gelirleri	17,7	18,2	17,2	18,1	18,0	18,4	18,1	18,1	17,7	18,1	19,2	19,6	19,5
II. Diğer Gelirler	5,2	6,1	5,4	4,1	4,0	5,1	4,7	4,5	4,4	4,5	4,0	3,3	3,7
BÜTÇE DENGESİ	-7,9	-11,9	-11,5	-8,8	-5,2	-1,1	-0,6	-1,6	-1,8	-5,5	-3,6	-1,3	-1,5
FAİZ DIŞI BÜTÇE DENGESİ	4,4	5,2	3,3	4,0	4,9	6,0	5,4	4,2	3,5	0,0	0,7	1,9	2,0

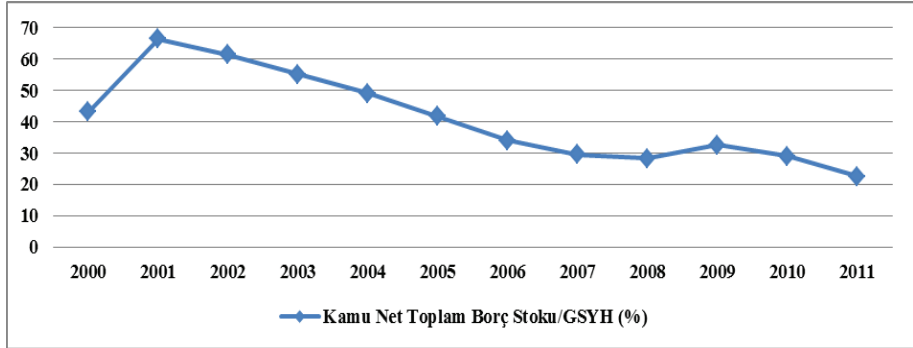
Kaynak: Maliye Bakanlığı, İstatistikler, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri, <http://www.bumko.gov.tr/TR/Genel/BelegeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA6AA849816B2EF270AD3B9EFA8C39> (Erişim Tarihi: 10/06/2012)

İzleyen yıllarda mali disiplinin bir sonucu olarak azalış eğilimine girmiş ve 2008 yılına gelindiğinde %23,9 düzeyine kadar gerilemiş, 2009 yılında ise 2008 küresel krizinin etkisiyle tekrar %28,2 seviyesine çıkmıştır. Bu dönemde krizin etkilerinin hafifletilmesi noktasında devletin yaptığı harcamaların artması ve vergilerde indirimle gidilmesi doğal olarak bütçeye olumsuz yansımıştır. Krizin etkilerinin hafiflediği izleyen yıllarda ise bütçe giderlerinin GSYH'ye oranı kriz öncesi seviyelerine dönmüştür.

Bütçe giderlerinin azalmasında şüphesiz faiz harcamalarının azalmasının da katkısı vardır. Nitekim 2001 yılında krizin etkisiyle %17 düzeylerinde olan faiz giderlerinin GSYH'ye oranı 2011 yılında %3,3'e düşmüştür. Faiz giderlerinin merkezi yönetim bütçe giderleri içerisindeki payının azalması ekonominin geneli açısından olumlu bir gelişmeye işaret etmektedir. Zira faiz harcamalarının azalması ile eğitim, sağlık, ulaştırma vb. diğer kamu harcamalarına daha fazla pay ayrılabilir. Ayrıca, yaşanan bu olumlu gelişmenin sürdürülebilir büyümenin ve mali sürdürülebilirliğin sağlanmasına da katkı sağlayacağı söylenebilir.

Bütçe açığının GSYH'ye oranı da devletin mali disiplin açısından nasıl bir durumda olduğunun önemli bir göstergesidir. Nitekim Maastricht kriterlerinden birisi bu oranın %3'ü aşmamasıdır. Bütçe dengesinin GSYH içerisindeki payı 2001-2006 döneminde sürekli düşüş kaydederek %11,9'dan %0,6 düzeyine gerilemişse de izleyen yılda tekrar artmaya başlamış, özellikle 2008 krizi sonrası %5,5 düzeyine çıkmıştır. Ancak kriz sonrası dönemde bütçe disiplininin tekrar sağlandığı ve anılan oranın %1,3 seviyesine gerilediği ve Türkiye'nin bu gösterge açısından Maastricht kriterini sağladığı görülmektedir. Ele alınan dönemde faiz dışı fazla inişli-çıkışlı bir seyir izlemiş, 2011 yılında %1,9 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 1'de ise kamu net borç stokunun GSYH'ye oranının 2000-2011 dönemindeki gelişimi yer almaktadır.

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, İstatistikler, Kamu Net Borç İstatistikleri, <http://www.hazine.gov.tr/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=navurl://ca8a5b252efea63752b1cb4e1cc81997&InitialNodeFirstLevel=true> (Erişim Tarihi: 10/06/2012)

Şekil 1: Kamu Net Borç Stokunun GSYH'ye Oranı (%)

Şekilden de izlenebileceği gibi, söz konusu oran kriz yılları hariç devamlı olarak düşüş trendi göstermiştir. Maastricht kriterlerinden bir diğeri de kamu borç stokunun GSYH'ye oranının %60'ı geçmemesidir. Buna göre, 2002 yılından sonra ele alınan gösterge %60 düzeyinin altında yer almıştır. Özellikle 2011 yılında %20

düzeylerinde seyretmesi Türkiye açısından oldukça önemli bir gelişmeyi ortaya koymaktadır.

Mali disiplinin ve istikrarın sağlanmasında; 2001 ekonomik krizinin ardından alınan tedbirlerin sıkı bir şekilde sürdürülmesi, bütçe dışı fonların bütçe içine alınması, bankacılık reformunun başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, Merkez Bankasının Hazineye avans vermemesi kuralının sıkı bir şekilde uygulanması, özelleştirme politikalarında genelde başarılı olunması, özerk düzenleyici/denetleyici kurumların başarıları ve sosyal güvenlik alanında reformlara başlanılmasının katkıları oldukça fazladır. Bu dönemde faiz harcamalarındaki azalma sonucunda eğitim, sağlık, sosyal ve ulaştırma harcamalarının öneminin arttığı yeni bir “kamu harcamaları bileşimi” oluşmuştur. Kamu idarelerinin ana fonksiyonlarını, bu fonksiyonların yerine getirilmesi sonucunda gerçekleştirilecek amaç ve hedefleri belirleyen, kaynakların bu amaç ve hedefler doğrultusunda kullanılmasını sağlayan, performans ölçümü yaparak ulaşılmak istenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını değerlendiren ve sonuçları performans dayalı olarak raporlayan bir bütçeleme sistemi olan performans esaslı bütçeleme sistemi 5018 sayılı Kanunun getirdiği yeniliklerdendir. Bu Kanun ile stratejik planlama, performans ölçümü gibi yeniliklere bürokrasinin tam olarak uyum sağlaması ileriki yıllarda bu Kanunun başarısını daha da artıracaktır (Sağbaş, 2011:18-19; Sarıkaya, 2008:69). Ele alınan dönemde kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik konusunda büyük mesafe kat edilmesinde; mali saydamlık, hesap verilebilirlik, mali denetim, analitik bütçe sınıflandırma sistemi, performans bütçeleme, tahakkuk esaslı devlet muhasebesi ve çok yıllık bütçeleme gibi unsurlar önemli roller üstlenmiştir.

3. Literatür Taraması

Yüksel ve Songur (2011), toplam kamu harcamalarının yanı sıra cari harcamaların, yatırım harcamalarının, borç faiz ödemelerinin ve diğer transfer harcamalarının ekonomik büyüme ile olan ilişkisini test etmektedir. Bu amaçla Türkiye'nin 1980-2010 dönemi verileri kullanılarak zaman serisi teknikleri çerçevesinde Engle-Granger eş-bütünleşme ve Granger nedensellik testini kullanmışlardır. Test sonuçları ekonomik büyümenin faiz ödemeleri hariç diğer tüm seriler ile eş-bütünleşik, yani uzun dönemli bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Yine cari harcamalar ve toplam kamu harcamalarından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu ve diğer değişkenler ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi olmadığı bulgusuna da ulaşılmıştır. Çalışmada kamu harcamalarının ekonomik büyümeye katkı sağlayan unsurlardan biri olduğu vurgulanmakla birlikte, kamu harcamalarının niceliksel olarak artmasının bir ekonominin gelişmesi için yeterli olmadığı, harcamaların nitelik olarak değerlendirilmesi ve etkinliğin sağlanmaya çalışılmasının önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, faiz ödemeleri ile büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin çıkmamasından hareketle kamu harcamalarının finansmanında borçlanmaya şüpheli bakılabileceği yorumuna da ulaşılmaktadır.

Sökenoğlu (2008), bütçe etkinliğini öne çıkaran 5018 sayılı Kanunun gerçekten de harcamalarda etkinliği sağlayıp sağlamadığına ilişkin olarak uygulamaya konulan kanunun başarılı olabilmesi ve istenilen hedeflere ulaşabilmesi için “kanunun eksik yönlerinin tespit edilerek gerekli iyileştirmelerin yapılması gerekliliği” üzerinde durmaktadır.

McDonald (2008), vergi harcaması kavramını etkinlik ve verimlilik açısından değerlendirmiştir. Yazar, Türkiye’de son yıllarda vergi harcaması kavramının giderek önem kazandığını belirtmiş ve 2007’de Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan ilk “Vergi Harcamaları Raporu”nu incelemiştir. Ayrıca, söz konusu çalışmada vergi harcamalarının maliyetlerinin hesaplanmasına ve fayda-maliyet analizinin yapılmasının önemine vurgu yapılmıştır.

Kuştepe (2005), Türkiye’de maliye politikasının etkinliğini dışlama (crowding-out) etkisi çerçevesinde analiz etmekte ve Türkiye için 1963-2006 yılları arası veriler çerçevesinde iki farklı model kullanmaktadır. Çalışmada her iki model için Johansen eş-bütünleşme testi uygulanmış ve Türkiye için hem Keynesyen hem de Neoklasik görüşü doğrulayan sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular kamu harcamalarındaki artışların özel sektör yatırımlarını artırdığı, hükümet açıklarındaki artışların ise özel sektör yatırımlarını azalttığı şeklindedir.

Şentürk (2005), Türkiye’de kamu hizmetlerinin çok pahalı biçimde üretilmekte olduğuna, zaten kıt olan kaynakların israfına yol açan bir yönetim düzeninin bulunduğu değinmiştir. Şentürk’e göre verimlilik artışı önce ekonomik büyümeye neden olmakta ardından kalkınmayı sağlamaktadır.

İğdeli (2004) ise kamu harcamalarının planlanması ve etkinliği ile ilgili olarak “Devletler görevlerini yerine getirirken temel bir ekonomik sorunla karşılaşmaktadır. Bu temel sorun; veri kaynaklarla (sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri alanlardaki gelişmelere bağlı olarak) sürekli artış gösteren kamu harcamalarını karşılama zorunluluğudur. Bu sorunun çözümü için kamu harcamalarının planlanması ve etkinliği büyük önem taşımaktadır.” tespitine yer vermiştir. Bu nedenle harcamaların miktarı ve türleri kadar iyi bir planlama sürecinin de etkinlik açısından büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Karaaslan (2003), kamu yatırımlarının özellikleri, fayda ve maliyetlerin kapsamı, fayda ve maliyetlerin hangi kriterlerle değerlendirileceği, en iyi kriterin hangisi olduğu, belirsizliğin gölge fiyatı, yani bir malın belli bir teknoloji içinde üretim maliyetlerine bağlı olarak oluşan fiyatı ile piyasadaki fiyatı arasındaki fark ile nasıl ortadan kaldırılacağı ve bazı kamu projelerinin değerlendirme tekniklerini incelemiştir. Proje değerlemelerinde Net Bugünkü Değer Yöntemi en doğru proje seçiminin yapılmasını sağlayacak metot olarak görülmüştür.

Arslan (2002)’da kamu harcamalarını daha iyi bir zemine oturtabilmek yönünden verimlilik, etkinlik ve denetim kavramları ile bu kavramlar açısından Türkiye’de kamu harcamalarının yapısı ve durumu üzerinde durulmuş, bunlarla ilgili olarak performans denetimi, toplam kalite yönetimi gibi kavramlar irdelenerek bu konularda değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre kamu kaynakları (üretim faktörleri), özellikle taşınmaz mallar yerinde ve zamanında kullanılmamakta, âtıl halde bırakılmakta ve dolayısıyla bunlardan elde edilecek faydalardan mahrum kalınmaktadır.

Yılmaz (1998), kamu kaynaklarının sınırlı olduğunu ve kamu harcamalarının sosyal ve ekonomik etkileri nedeniyle kamu harcamalarında etkinliğin birinci derecede önem kazandığını belirtmektedir. Önemli öneriler arasında; özerk bütçeli kurumların bir an önce özelleştirilmelerinin sağlanması, katma bütçeli idarelerin kendi gelirleriyle giderlerini karşılama özellikleri kalmadığından genel bütçeli daireler içerisinde düzenlenmesi ve bütçe dışı fonların tamamının tasfiye edilmesi ve

bütçe içerisindeki fonların genel bütçe dışında ayrı bir kaynaktan beslenmesi yer almaktadır.

Lin (1994), verimsiz kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında endüstrileşmiş ülkelerde negatif ve anlamsız, gelişmekte olan ülkelerde ise pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Yazar, endüstrileşmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki bu farklılığı, gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının daha düşük seviyelerde yapılması ve muhtemelen marjinal getirileri ve büyümeye olan olumlu etkilerinin daha fazla olduğu şeklinde yorumlamaktadır.

4. Karaman Belediyesinin Hizmetleri ve Hizmetlerinin Etkinlik ve Verimlilik Araştırması

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın başlıca amacı uygulanacak bir anket yordamıyla Karaman Belediyesinin yaptığı kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğinin belediye çalışanları tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaktır. Anket soruları, belediyenin hizmetleri ve harcamalarının verimliliği ve etkinliği hakkında farklı birimlerde çalışan personelin görüşlerini belirlemeye ve daha çok kaynak ve ilgi isteyen alanları tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Anket, belli başlı hizmetler ve harcamalar konusunda personelin ilgisini ve ihtiyaç farkındalığını ölçmeyi de hedeflemiştir. Anketin diğer bir amacı da belediye çalışanlarının en verimli olarak gördükleri kamu harcamalarıyla ilgili tercih ve seçimlerini belirlemektir. Böylece, uygulamada eksik bulunan kamu hizmetlerine daha yoğun ilgi gösterilmesinin sağlanacağı düşünülmektedir.

Anket ayrıca, Karaman Belediyesinin mevcut kaynaklar ile kent yaşayanlarına en kaliteli hizmeti sunabilmesi için ihtiyaç duyulan katılımcı bütçe hazırlama ve uygulama araç ve yöntemlerini verimli kullanmayı ve Belediyenin bu konudaki kapasitesini sürdürülebilir bir şekilde arttırmasını amaçlamaktadır. Böylelikle çalışmanın yerel yönetimlerin demokratik karar verme süreçleri, mali ve idari özerklik, verimlilik ve hesap verebilirlik açısından güçlendirilmesine ve vatandaşlara daha kaliteli kamu hizmeti sağlar hale getirilmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada hizmet kalitesini yükseltmeye, verimliliği sürekli kılmaya yönelik olarak Karaman Belediyesinden bire-bir hizmet alan ve hizmetleri bizzat yerine getiren belediye çalışanı vatandaşlarımızın memnuniyetinin ve fikirlerinin ölçülmesi de amaçlanmıştır.

4.2. Araştırmanın Materyal ve Metodolojisi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Hazırlanan anket soruları iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, demografik unsurlara ilişkin altı soru yer almaktadır. Soruların içeriği sırasıyla; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni hal, çalışılan birim ve esasen demografik soru olmayan ama yapı bakımından bu kısımda yer alan Karaman'da yatırım yapılan harcamalar arasında en verimli olarak hangisinin görüldüğü sorusudur. İkinci kısımda ise kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili toplam yirmi beş soru bulunmakta ve bu sorular uygulamadaki eksikliklerin tespiti, kullanılabilir yöntemlerin araştırılması, hedefler ve yaşanan problemleri tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu yirmi beş sorunun cevabı 5 dereceli Likert tipi skalaya göre dizayn edilmiş olup, ölçekte yer alan ifadeler: 1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: fikrim yok, 4: katılıyorum,

5: kesinlikle katılıyorum olmak üzere en olumsuzdan en olumluya doğru sıralanmıştır. Anket sonuçlarının SPSS istatistik paket programı ile analiz edilmesiyle cevaplar değerlendirilerek yaşanan sorunlara ilişkin mevcut durum ve mevcut durumun aksaklıkları ortaya konulmuştur. Verilerin işlenmesi sonucu ortaya çıkan reel durumdan hareketle eleştiri ve öneriler getirilmiştir.

4.3. Araştırmanın Anket Analizine Göre Bulguları ve Değerlendirmeleri

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde t-testi, ANOVA testi, Frekans Analizi, Faktör Analizi ve Güvenilirlik Analizlerinden yararlanılmıştır.

4.3.1. Faktör Analizi

Faktör analizi ankette kullanılan soruların birbiriyle bütünlük gösterip göstermediğini ölçer. Bu kısımda, ele alınan her bir değişken ayrı ayrı faktör analizine tabi tutulmuştur.

Faktör analizi katsayılarının 0,500'den büyük çıkması ankette yer alan soruların birbiriyle bütünlük arz ettiğini göstermektedir. Nitekim araştırmada uygulanan soru ölçeğinin tamamına faktör analizi yapılmış ve toplam varyans 68,653 olarak bulunmuştur. Ulaşılan bu bulgu kullanılan soru formunun araştırma konusunu %68 seviyesinde ölçtüğünü ve anketin geçerlilik açısından yeterli bir ölçek olduğunu göstermektedir.

4.3.2. Güvenilirlik Analizi

Araştırmalarda kullanılan ölçeklerin güvenilirliklerine yönelik ölçümlerde; eşdeğer (paralel) form güvenilirliği, test-tekrar test güvenilirliği, iki yarı test güvenilirliği, Kuder Richardson ve Cronbach Alfa (α) katsayısı gibi ölçüm yaklaşımları genel olarak kullanılan güvenilirlik analizleridir (Büyüköztürk, (2003)'den Aktaran: Pelit ve Türkmen, 2008:127). Bu çalışmada, ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesinde Cronbach Alfa (α) katsayısından yararlanılmıştır. Tablo 2'de Güvenilirlik Analizi sonucu yer almaktadır.

Tablo 2: Güvenilirlik Analizi

CRONBACH ALPHA DEĞERİ	SORU SAYISI
0,593	25

Araştırmalarda Cronbach Alfa katsayısı kullanılarak esas alınan güvenilirlik analizlerinde bahsi geçen bu katsayının, ölçek türüne göre farklılık olsa da sosyal bilimler alanında 0,60'ın üzerinde olması kullanılan ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bir kanıt sayılmaktadır (Morgan, 2004'den Aktaran: Pelit ve Türkmen, 2008:127). Tablodan da görüldüğü gibi güvenilirlik değeri 0,593 olarak bulunmuş olup, genel güvenilirlik kriteri olan 0,60 değerine oldukça yakın olması nedeniyle kullanılan ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

4.3.3. İşgörenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Aşağıdaki Tablo 3'de ankete katılan Karaman Belediyesi çalışanlarının çeşitli demografik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Söz konusu araştırma Karaman Belediyesinde görev yapmakta olan toplam 103 işgören üzerinde yapılmıştır. İşgörenlerin demografik özelliklerine ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre cinsiyet değişkenine ilişkin toplam 100 geçerli anketin 72'si (%69,9) bay, 28'i (%27,2) ise bayanlardan oluşmaktadır. Hatalı sonuç %2,9, geçerli sonuç ise %97,1'dir.

Tablo 3: İşgörenlerin Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER		SIKLIK	YÜZDE (%)
CİNSİYET	Bay	72	69,9
	Bayan	28	27,2
	Hatalı	3	2,9
	TOPLAM	103	100,0
YAŞ	23 - 35	31	30,1
	36 -45	44	42,7
	46 ve üzeri	26	25,2
	Hatalı	2	1,9
	TOPLAM	103	100,0
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul	7	6,8
	Lise	34	33,0
	Ön Lisans	31	30,1
	Lisans ve üstü	28	27,2
	Hatalı	3	2,9
	TOPLAM	103	100,0
MEDENİ DURUM	Evli	85	82,5
	Bekâr	15	14,6
	Hatalı	3	2,9
	TOPLAM	103	100,0
ÇALIŞILAN BİRİM	Zabıta Müdürlüğü	5	4,9
	İtfaiye Müdürlüğü	4	3,9
	Muhasebe Müdürlüğü	10	9,7
	İmar	13	12,6
	İnsan Kaynakları ve Eğitim	6	5,8
	Kültür ve Sosyal İşler	5	4,9
	Park ve Bahçe	3	2,9
	Su ve Kanalizasyon	15	14,6
	Satın Alma	3	2,9
	Fen İşleri	6	5,8
	Diğer	25	24,3
	Hatalı	8	7,8
	TOPLAM	103	100,0

4.3.4. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğine İlişkin Bulgular

Ankete katılan Karaman Belediyesi personelinin, Karaman'da yapılmış olan kamu harcamalarının en verimlilerine ilişkin frekans analizi bulgularının yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde, geçerli sonuç sayısı sıklık miktarı olarak 90 adete, yüzdesel olarak ise %87,4'e karşılık gelmektedir. Belediye personelinin en verimli olarak

gördüğü hizmet, eğitim alanına yapılmış ve yapılmakta olanlardır. Nitekim katılımcıların 25'i (%24,3) bu seçeneği işaretlemiştir. Eğitimi sırasıyla; şehir temizliği ve çöplerin toplanması, sağlık hizmetleri ve alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri izlemektedir.

Tablo 4: Karaman'da Yapılmış Olan Kamu Harcamalarının En Verimlileri Frekans Analizi

		SIKLIK	YÜZDE (%)
GEÇERLİ	Eğitim	25	24,3
	Yol Kaldırım	4	3,9
	Kültür ve Sanat Hizmetleri	3	2,9
	Park ve Bahçe	7	6,8
	Altyapı, Kanalizasyon	11	10,7
	Sağlık Hizmetleri	14	13,6
	İlaçlama Hizmetleri	4	3,9
	Sosyal Hizmetler	6	5,8
	Şehir Temizliği ve Çöplerin Toplanması	16	15,5
	TOPLAM	90	87,4
HATALI		13	12,6
TOPLAM		103	100,0

Karaman Belediyesi personelinin, kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğine ilişkin yöneltilen sorulara vermiş oldukları cevaplara ilişkin bulguların; yüzde, frekans dağılımları, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinin verildiği Tablo 5'den ortalama değerlerinin 3-4 aralığında yoğunlaşma gösterdiği görülmektedir. Ortalama değeri 4,21'i bulan "Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesi belediyenin etkinliğini artırır" ifadesine 61 kişi "katılıyorum" cevabını vermiştir. Bu sorunun standart sapma değeri 0,65 ile ölçeğin en düşük standart sapma değerini göstermektedir.

Standart sapma değerinin düşüklüğü katılımcıların homojen fikirli olduklarını göstermektedir. En yüksek standart sapma değeri (1,29) "Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir" yargısında bulunmaktadır. Bu soruda verilen cevaplar çok fazla homojen değildir. 19 katılımcı "kesinlikle katılmıyorum" derken 28 kişi "katılmıyorum" cevabını vermiş, 28 kişi de "katılıyorum" şeklinde fikrini beyan etmiştir. 8 kişi bu düşünceye kesinlikle katıldığını bildirirken 13 kişi de "fikrim yok" diyerek bu konuya olan ilgisizliğini belirtmiştir. Buna karşın iki en uç nokta olan "kesinlikle katılmıyorum" ile "kesinlikle katılıyorum" cevaplarına çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Bunun yerine daha nötr anlamı olan "katılıyorum" ve "katılmıyorum" cevaplarına yönelinmiştir. "Fikrim yok" şıkkı da sık sık işaretlenen bir seçenek olmuştur.

Karaman Belediyesince yapılan kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğine ilişkin yöneltilen sorulardan "Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır" ifadesi en yüksek ikinci ortalama (4,17)

değeri yansıtmaktadır. Söz konusu soruyu cevaplayanların %47,6'sı bu fikre katıldığını beyan etmiştir.

Tablo 5: Karaman Belediyesi Personelinin Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğine İlişkin Bulgular

İFADELER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Cevap Vermeyenler		Ortalama	Standart Sapma
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Kamu yatırımlarında yapılan küçük değişimler kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğini belirli derecede etkiler.	8	7,8	8	7,8	16	15,5	47	45,6	18	17,5	6	5,83	3,6	1,13
Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur.	4	3,9	16	15,5	28	27,2	40	38,8	9	8,7	6	5,83	3,35	1
Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir.	28	27,2	37	35,9	19	18,4	9	8,7	5	4,9	5	4,85	2,24	1,12
Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	1	1	10	9,7	23	22,3	40	38,8	23	22,3	6	5,83	3,76	0,96
Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir.	2	1,9	6	5,8	11	10,7	37	35,9	42	40,8	5	4,85	4,13	0,98
Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir.	19	18,4	28	27,2	13	12,6	28	27,2	8	7,8	7	6,8	2,77	1,29
Fayda/Maliyet analizi yapılırsa, Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır.	6	5,8	15	14,6	15	14,6	47	45,6	16	15,5	4	3,88	3,52	1,11
Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	13	12,6	38	36,9	21	20,4	16	15,5	10	9,7	5	4,85	2,71	1,19
Belediye harcamalarında savurganlık vardır.	3	2,9	18	17,5	15	14,6	41	39,8	21	20,4	5	4,85	3,6	1,1
Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır.	8	7,8	25	24,3	23	22,3	35	34	7	6,8	5	4,85	3,08	1,1
Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir.	12	11,7	17	16,5	35	34	32	31,1	3	2,9	4	3,88	2,96	1,05
Belediyenizde hizmet planlaması yapılmaktadır.	11	10,7	25	24,3	22	21,4	34	33	7	6,8	4	3,88	3,01	1,15
Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır.	15	14,6	23	22,3	26	25,2	32	31,1	3	2,9	4	3,88	2,84	1,12

Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	14	13,6	22	21,4	22	21,4	32	31,1	5	4,9	8	7,77	2,91	1,17
Belediyenin yaptığı kamu yatırımlarında israf vardır.	5	4,9	22	21,4	24	23,3	38	36,9	9	8,7	5	4,85	3,24	1,06
Belediyenin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	8	7,8	25	24,3	26	25,2	21	20,4	19	18,4	4	3,88	3,18	1,24
Belediyenizde usulsüzlük vardır.	19	18,4	35	34	35	34	3	2,9	4	3,9	7	6,8	2,35	0,97
Belediye personelinin sorumluluk alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	1	1	3	2,9	10	9,7	49	47,6	36	35	4	3,88	4,17	0,8
Yönetici ve Belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır.	0	0	6	5,8	7	6,8	52	50,5	33	32	5	4,85	4,14	0,79
Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır.	1	1	6	5,8	14	13,6	51	49,5	27	26,2	4	3,88	3,97	0,86
Yönetici personelinin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır.	1	1	6	5,8	16	15,5	51	49,5	25	24,3	4	3,88	3,93	0,86
Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır.	0	0	3	2,9	12	11,7	54	52,4	29	28,2	5	4,85	4,11	0,73
Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, Belediyenin etkinliğini artırır.	2	1,9	1	1	11	10,7	58	56,3	27	26,2	4	3,88	4,08	0,77
Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirilmesi Belediyenin etkinliğini artırır.	0	0	3	2,9	4	3,9	61	59,2	31	30,1	4	3,88	4,21	0,65
Belediye çalışanları işlerini gerektiği derecede yerine getirmektedirler.	6	5,8	12	11,7	7	6,8	54	52,4	19	18,4	5	4,85	3,69	1,1

F:Frekans Değeri.

Yüksek ortalamaya sahip diğer ifadelerden bazıları ise “Yönetici ve Belediye personelinin hizmet içi eğitim alması yönetsel etkinliği artırır”, “Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir” ve “Yöneticilerin karar alma yeteneğinin geliştirilmesi yönetsel etkinliği artırır” şeklinde sıralanabilir.

Diğer taraftan, ankete katılanlara yöneltilen sorularda en düşük ortalama “Karaman Belediyesinin gelirleri harcamalarını finanse etmek için yeterlidir (2,24)” ifadesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu soruda katılımcıların %35,9’u bu fikre katılmadığını, %27,2’si ise kesinlikle katılmadığını beyan etmiştir. En düşük ortalama değerlerin ortaya çıktığı diğer sorular ise “Belediyenizde usulsüzlük vardır

(2,35)", "Vaat edilen harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir (2,71)", "Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir (2,77)" ve "Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır (2,84)" şeklindedir.

Elde edilen bulgulara göre Karaman Belediyesinin; hizmet içi eğitim, fayda-maliyet analizi, bütçe denetimine ağırlık verme gibi konularda daha hassas davranması harcamaların etkinlik ve verimliliğini olumlu yönde etkileyecektir.

4.3.5. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Ankete katılanların sorulara verdikleri cevaplarda bay ve bayan katılımcılar arasında genel olarak fark olmadığı, sadece beş soruda verilen cevaplar arasında cinsiyet açısından anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Bunlardan en çok farklılık göstereni 0,004 standart sapma değeriyle "Belediyeniz gereği kadar ihale düzenlemektedir" ifadesidir. Bu değer bu kadar küçük oluşu bayan ve bayların belediyenin düzenlediği ihalelerin sıklığı konusunda çok farklı fikirlere sahip olduklarını göstermektedir. Bu düşünce farklılığını 0,007 standart sapma değeriyle "Karaman Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir" sorusu takip etmektedir. Cevaplar arasında en az farklılığı gösteren madde ise 0,973 gibi yüksek bir değerle "Yönetici ve Belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır" ifadesidir. Bu konuda bay ve bayanlar hemen hemen aynı fikirlere sahiptir.

4.3.6. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğinin Katılımcıların Yaşına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Araştırmada karşılaştırma yapılan grup sayısı üç ve daha fazla ise gruplar arasındaki farklılıkları görmek amacıyla Tek Yönlü ANOVA testi kullanılmaktadır. Bu tür analiz çok sayıda bağımsız gruplar arasındaki farklılıkların sınanmasının istenildiği hallerde uygulanmaktadır.

Kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili soruların ankete katılanların yaş gruplarına göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları; 22 ve altı, 23-35, 36-45, 46 ve üzeri yaş gruplarına göre elde edilmiştir. Sigma (Anlamlılık) sütunundaki değer 0,01'den küçük olması söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Ankete katılan belediye personeli arasında sadece iki faktörde anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Bu faktörlerden en çok farklılık göstereni (sig:0,078) "Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır" ifadesiyle (sig:0,085) "Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur" ifadesidir. ANOVA tablosunda en az farklılık gösterenler ise 0,977 sigma değeriyle "Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür", 0,976 sigma değeriyle "Karaman Belediyesinin faaliyetlerinde düzeltmeler ve yenilikler gereklidir" ve 0,959 sigma değeriyle "Belediyenizde bütçe denetimi yeterince uygulanmaktadır" ifadeleridir.

4.3.7. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğinin Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Katılımcıların öğrenim durumlarına göre verdikleri cevapların karşılaştırmalarına ilişkin ANOVA testi sonuçları ele alındığında, burada da analizin genelinde olduğu gibi yalnızca üç ifade anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bunlar sırasıyla "Karaman Belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür", "Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatları uygundur" ve "Yönetici ve Belediye

personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunması yönetsel etkinliği artırır” ifadeleridir. Öğrenim durumunun anlamlı bir farklılık oluşturmadığı en belirgin ifadeler ise 0,940 sigma değeriyle “Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi belediyenin etkinliğini artırır”, 0,930 sigma değeriyle “Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır” ve 0,915 sigma değeriyle “Karaman Belediyesi hizmetleri etkin ve verimlidir” ifadeleridir.

4.3.8. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğinin Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Kamu harcamalarının etkinlik ve verimliliğinin ankete katılan belediye personelinin medeni durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları incelendiğinde, ankete katılanlar arasında evli veya bekar olmanın kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği açısından genel olarak bir farklılık meydana getirmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Farklılık meydana getiren iki faktör “Belediyenizde usulsüzlük vardır” ve “Belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesi, belediyenin etkinliğini artırır” ifadeleridir.

4.3.9. Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Çalışılan Birime Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Belediye çalışanlarının çalıştıkları birimlere göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde diğer boyutlara karşın işgörenlerin çalıştıkları bölümler açısından birçok yerde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bunlardan en belirgin olanı 0,000 gibi bir sigma değeriyle “Yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmeleri yönetsel etkinliği artırır” ifadesidir. Bu duruma benzer bir şekilde diğer belirgin farklılıklara “Belediyenizce yapılan kamu harcamaları yeterince saydamdır”, “Belediyenizin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur”, “Belediyenizde usulsüzlük vardır” ve “Fayda/maliyet analizi yapılsa Karaman Belediyesinin hizmetleri yeterli derecede fayda sağlayacaktır” gibi kamu harcamalarının etkinliğinin çalışılan birime göre karşılaştırılmasına ilişkin ifadelerde de rastlamak mümkündür. Bu farklılıklar ankete katılanların bazılarının yönetici, bazılarının ise işçi statüsünde olmak üzere çeşitli ve farklı birimlerde çalıştıklarından ileri gelmiş olabilir. Farklılık gösteren faktörler incelendiğinde aralarında eğitim ve gelişim ile ilgili olanların da olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kıt kaynakların kullanımı aşamasında kamu harcamalarından etkin ve verimli olarak yararlanılması oldukça önemlidir. Buna karşın kamu açısından bazı hizmetlerin sunumundan kaçınılamaması ve bu hizmetlerin yüksek maliyetlere neden olması etkinlik ve verimliliği olumsuz etkilemektedir. Siyasi tercihler ve bürokratik yapı da kamunun yüksek maliyetlerle karşılaşmasının sebepleri arasında sayılabilmektedir.

Bu kapsamda çalışmada, Karaman Belediyesinin yapmış olduğu hizmetlerde kamu harcamalarının etkin ve verimli kullanılıp kullanılmadığını ortaya koyabilmek amacıyla belediye çalışanlarına yönelik anket yöntemiyle bir uygulama yapılmıştır. Elde edilen bulgular Belediyenin etkinlik ve verimliliğinin artması açısından bazı konulara daha fazla özen göstermesi gerektiğine işaret etmektedir. Daha somut olarak çalışmadan elde edilen bulgulardan bazıları ise şu şekilde sıralanabilir:

• Cinsiyet açısından, bay ve bayan katılımcıların verdiği cevaplar arasında genel olarak farklılık tespit edilmemiştir. Ankete katılanlar arasında yaş değişkenine göre en çok farklılık gösteren faktör belediyenin yaptığı kamu harcamalarının yeterince saydam olup, olmadığı ve Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatlarının uygunluğu ifadeleridir. Yaş grupları açısından ise maliyetlerin faydalardan daha büyük olduğu, belediyede yeterince bütçe denetimi uygulandığı ve faaliyetlerde düzeltmelere ve yeniliklere gerek olduğu noktalarında bir fikir birliği vardır.

• Katılımcılar arasında öğrenim durumlarına göre; Belediyede maliyetlerin faydalardan daha büyük olması, Karaman Belediyesinin elde ettiği girdi fiyatlarının uygun olması ve yönetici ve belediye personelinin örgütsel vizyon ve misyona katkıda bulunmasının yönetsel etkinliği artıracakları konularında fikir ayrılıkları mevcuttur. Öğrenim durumuna göre fikir ayrılıklarının olmadığı en belirgin faktörler ise belediye çalışanlarına ve yöneticilerine kendini ispatlama olanağının verilmesinin belediyenin etkinliğini artıracakları, Karaman Belediyesinin hizmetlerinin etkin ve verimli olduğu ve yönetici personelin örgüt faaliyetlerini öğrenmelerinin yönetsel etkinliği artıracakları faktörleridir.

• Katılımcıların medeni durumuna ilişkin kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği açısından genel olarak önemli farklılıklar tespit edilmediği, buna karşın çalışılan birime göre birçok faktörde anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

• Belediye personelinin en verimli olarak gördüğü hizmet açık bir farkla eğitim alanında yapılmış ve yapılmakta olan hizmetler iken şehir temizliği ve çöplerin toplanması ikinci sırada yer almıştır. Bununla birlikte sağlık hizmetleri ile altyapı ve kanalizasyon hizmetleri etkinlik ve verimlilik sıralamasında üçüncü ve dördüncü sırada yer almaktadır. Park ve bahçe, sosyal hizmetler, yol, kaldırım, ilaçlama ve kültür sanat hizmetleri verimsiz olarak görülen hizmetlerdendir.

• Yöneticilerin yönetsel becerilerini geliştirmesinin Belediyenin etkinliğini artıracakları düşüncesi yoğunluk kazanırken Karaman Belediyesi hizmetlerinin etkin ve verimli olmadığı düşüncesi daha ağır basmaktadır. Faktörler içerisinde en çok fikir farklılığı Karaman Belediyesince yapılan hizmetlerin saydamlığı ve girdi fiyatlarının uygunluğu konusunda olmuştur. En çok fikir birliği ise Karaman Belediyesinde maliyetlerin faydalardan daha büyük olduğu, belediye faaliyetlerinde düzeltmeler ve yeniliklerin gerekli olduğu ve bütçe denetiminin yeterince uygulanmadığı noktasındadır.

Buna göre Karaman Belediyesinin yukarıda değinilen bulgular ışığında etkinlik ve verimliliğini artırmak adına;

• Hizmet içi eğitimi yaygınlaştırması (bu kapsamda Belediye çalışanlarının etkinlik ve verimlilik konularında farkındalık ve bilinç düzeyinin artırılması için başta üniversiteler olmak üzere diğer kurum ve kuruluşlardan destek sağlanması yararlı olacaktır),

• Yönetim yapısındaki merkezîyetçilik, bürokrasi ve kırtasiyecilik gibi problemleri minimize etmesi,

• Kurumsal gelişim ve belediye hizmetlerinde öncelikli alanların belirlenmesi ve bu doğrultuda stratejik planlar uygulamaya koyması,

• Belediye çalışanlarının etkinlik, verimlilik ve performanslarının artırılmasında ücret dışındaki faktörleri de (sorumluluk ve karar alma yeteneği ile kendisini ispatlama olanağının geliştirilmesi vb.) göz önünde bulundurması,

- Bürokrasinin doğasında olan gizliliğin minimize edilmesi noktasında şeffaflık ve hesap verilebilirlik konularında gereken hassasiyeti göstermesi,
- Yeni kamu yönetiminin de temel hedefleri arasında yer alan kamu hizmetlerinin üretiminde ve dağıtımında maliyetleri düşürmek için bilgi teknolojilerinden yeterince faydalanması, bu noktada mobil teknolojiler vasıtasıyla belediyeçilik hizmetlerini vatandaş nezdinde yaygınlaştırması,
- Fayda-maliyet, toplam kalite ve performans yönetimi analizlerine gitmesi ve
- Bütçe denetimine ağırlık verme gibi noktalara dikkat etmesi gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

- Akalın, G. (1986), *Kamu Ekonomisi*, 2.B. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Akdoğan, A. (2003), *Kamu Maliyesi*, 9.B. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Aktan, H.B. (2008), *Bütçe Reform Süreci ve Parlamentonun Bu Süreçteki Rolü: Türkiye ve Seçilmiş AB Üyesi Ülke Deneyimleri*, Uluslararası “Bütçe Sürecinde Parlamentonun Değişen Rolü” Sempozyumu içerisinde, 8-9 Ekim 2008, Afyonkarahisar, www.tbmm.gov.tr/yayinlar/butce_sempozyumu.pdf (Erişim Tarihi: 08/05/2012)
- Anıl, H. (1982), *Kamu Maliyesi ve Kaynak Kullanımında Etkinlik*, İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayın No:205, Ankara.
- Arslan, A. (2002), “*Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim*”, *Maliye Dergisi*, Sayı:140.
- ASOSAI (2002), *Performans Denetim Rehberi*, Sayıştay Başkanlığı, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2003), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Chu, K. ve Hemming, R. (1995), *Kamu Harcamaları Rehberi; Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Harcama Politikası El Kitabı*, Çeviren: D. Cansızlar, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Sayı:1995/2, Ankara.
- Çevik, H. (2004), *Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> (Erişim Tarihi: 21/11/2012)
- Erginay, A. (1994), *Kamu Maliyesi*, 15. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara.
- Gökçe, G. (2000), *Yerel Yönetimlerde Katılma ve Etkinlik, Konya Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.
- Gürsoy, B. (1980), *Kamusal Maliye*, Cilt:1, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Hazine Müsteşarlığı, *İstatistikler, Kamu Net Borç İstatistikleri*, <http://www.hazine.gov.tr/irj/portal/anonymouse?NavigationTarget=navurl://ca8a5b252efea63752b1cb4e1cc81997&InitialNodeFirstLevel=true> (Erişim Tarihi: 10/06/2012)
- İğdeli, K. (2004), *Kamu Harcamalarının Planlanması ve Etkinliği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Semineri, Ankara.
- Karaaslan, A. (2003), *Bütçe Sürecinin Rasyonelleştirilmesi: Kamu Harcamalarında Etkinlik Sağlama Yöntemi Olarak Fayda Maliyet Analizi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:8, Kütahya.
- Kolçak, M. (2006), *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Türk Mali Sistemine Getirdikleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 367-384.

- Kuştepelı, Y. (2005), *Effectiveness of Fiscal Spending: Crowding out and/or Crowding in?* Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi, 12(1), <http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/2005-1.htm> (Erişim Tarihi: 08/05/2012)
- Lin, S.A.Y. (1994), *Government Spending and Economic Growth*, Applied Economics, 26(1), 83-94.
- Maliye Bakanlığı, *İstatistikler, Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri*, <http://www.bumko.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAA F6AA849816B2EF270AD3B9EFAB8C39> (Erişim Tarihi: 10/06./012)
- McDonald, H. (2008), *Türk Vergi Sisteminde Vergi Harcamalarının Etkinlik ve Verimlilik Açısından Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora Tezi, İzmir, http://www.sbe.deu.edu.tr/icerik/tez_ozetleri/2010/kasim/12.doc (Erişim Tarihi: 02/02/2011)
- Morgan, G. (2004), *SPSS for Introductory Statistics: Use and Interpretation*, USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Olopade, B.C ve Olopade, D.O. (2010), *The Impact of Government Expenditure on Economic Growth and Development in Developing Countries: Nigeria as a Case Study*, 1-18, <http://www.ecomod.org/files/papers/1369.pdf> (Erişim Tarihi: 06/12/2012).
- Pelit, E. ve Türkmen, F. (2008), *Otel İşletmeleri İşgörenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri: Yerli ve Yabancı Zincir Otel İşletmeleri İşgörenleri Üzerinde Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1):117-139.
- Sağbaşı, İ. (2011), *Kamu Bütçe Dengesi: 2004-2010 Döneminin Ekonomik Analizi*, Stratejik Düşünce Enstitüsü, SDE Analiz, <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/Kamu%20Butce%20Dengesi%20Analiz%2011-03-2011.pdf> (Erişim Tarihi: 08/06/2012)
- Sarıkaya, R. (2008), *Kamu Harcamalarında Etkinliğin Sağlanması Bakımından İç Denetimin Rolü*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf> (Erişim Tarihi: 21/11/2012)
- Sökenoğlu, S. (2008), *Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Bütçe Sistemleri İlişkisi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sönmez, S. (1987), *Kamu Ekonomisi Teorisi: Kamu Harcamalarında Etkinlik Arayışı*, V Teori, Ankara.
- Şentürk, H. (2005), *Belediyeler İçin Etkin Kaynak Yönetimi Rehberi*, Belediye Yönetim Dizisi.
- Unakıtan, K. (2008), *Uluslararası "Bütçe Sürecinde Parlatmentonun Değişen Rolü" Ana Temalı Sempozyumda Yapılan Sunum*, 8-9 Ekim 2008, Afyonkarahisar, http://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/butce_sempozyumu.pdf (Erişim Tarihi: 08/05/2012)
- Vurucu Demir, M. (2004), *4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun Getirdiği Yenilikler, Önceki Mevzuat ile Karşılaştırılması*, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara.

- Yılmaz, Y. (1998), *Kamu Harcamalarının Etkinliği Açısından Kamu Hesap Düzeninin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yüksel, C. ve Songur, M. (2011), *Kamu Harcamalarının Bileşenleri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz (1980-2010)*, Maliye Dergisi, Sayı: 161, Temmuz-Aralık 2011, http://212.174.133.188/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/161/020.pdf (Erişim Tarihi: 08/05/2012)
- <http://aof-ders-notlari.blogspot.com/2007/05/maliye-politikasi-ders-notlari-1.html> (Erişim Tarihi: 07/05/2012)